

Literatura catalana a València

València ara s'escriu i es publica més que mai: noves editorials, revistes literàries i d'informació general, un mont de premis de primera i segona fila configuren un panorama cultural potencialment esperançador, però que a hores d'ara està bàsicament dirigit a satisfer les necessitats d'un públic escolar a partir de la demanda generada per l'ensenyament obligatori del català. Açò ha forçat l'aparició d'escriptors dedicats a la literatura juvenil, o a una literatura fàcil i llegible, de gèneres, essent el més acceptat la novel·la negra, de la qual Ferran Torrent va ser el capdavanter.

La relativa consolidació del mercat valencià ha possibilitat una major facilitat en la publicació, però alhora ha evidenciat un rosari d'esculls que enterboleixen el panorama literari: l'escassa ressonància de l'escriptor en els grans mitjans de comunicació (els diaris, però sobretot la televisió i ràdio públiques), l'ambigüitat interessada de les autoritats davant la cultura catalana.

La crítica ha assenyalat que a mesura que avançaven els anys vuitanta amainava paral·lelament l'ambició creativa dels narradors. Amb tot, en la segona meitat de la dècada va aparèixer una nova fornada de prosistes, molts dels quals encara en una etapa de rodatge a pesar d'haver publicat diverses obres, com poden ser Manuel Joan i Arinyó, Josep Franco, Josep Gregori, Ignasi Mora, i Rafael Gomar per una banda, i per l'altra una sèrie d'autors d'una única obra: Juli Avinent, Josep Escartí, Rosa Serrano o Maria Fullana. Entre tots ells destacaria Belaire i Mora. Belaire perquè, en els seus reculls de contes *Crims relatius* (1988) i *Els penitents* (1991), aconseguix pàgines inoblidables per l'elegància i cruel bellesa amb què basteix una particular galeria de personatges desventurats i grotescos. En canvi, Mora sobresurt per la seua habilitat prosística i per la sàvia recreació de la llengua parlada, però també pel seu domini de l'estil directe i dur, com en la novel·la *Finale* (1990), en què el protagonista expressa el seu rebuig per la societat que l'envolta en una faula crua, que encara que no és una novel·la arredonida —perquè probablement requeria més extensió per a recrear-se en les obsessions del protagonista— cal tenir-la ben present, així com a l'autor, per la volada del projecte i pel domini dels recursos narratius que hi demostra.

Les fites indiscutibles dels darrers anys són obra de dos autors veterans: l'una, *Alfabet* (tant en la versió de 1987 com en la de 1989) de Josep Palàcios, el qual manipula magistralment una llengua pouada en els clàssics a fi d'oferir una tensió barroca a la màgia torturada dels seus relats; l'altra, *Els treballs perduts* (1990), de Francesc Mira, és una bona novel·la que amb clau de farsa teixeix

una visió al·legòrica i realista de la complexa realitat de la ciutat de València.

«De poesia»

La situació de la poesia és bastant diferent al de la prosa, possiblement perquè, per les característiques del gènere, no depèn tant de les tiranies del mercat. Per aquest motiu s'ha donat un recanvi generacional d'una manera més clara, amb la publicació d'una considerable quantitat de llibres d'un nivell de qualitat acceptable, la qual cosa, junt amb la publicació de la poesia completa i d'antologies d'alguns autors dels setanta (Jàfer, Piera i Granell) o de novetats dels poetes anteriors (Estellés, Climent, Palàcios), fa que la nostra lírica visca uns moments relativament exuberants.

En els versos dels autors que s'han afermat en els darrers anys es percep una sensibilitat poètica una mica diferent, un distanciament respecte a la verboricitat dels primers anys setanta, tot i que comparteixen amb els poetes anteriors la concepció de la poesia com a espai demiúrgic. És a dir, autors com Josep Ballester, Vicent Berenguer, Ramon Guillem, Martínez i Marzo, Xulio Ricardo Trigo i Anna Montero procuren fer una poesia més controlada a fi de no caure en un barroquisme metafòric gratuït. Preocupació que els ha conduït, per una banda, a una major contenció verbal i a reducció dels poemes llargs; de l'altra, a fer que els poemes siguin més permeables a la realitat, a una poesia reclosa en l'expressió de la individualitat.

Açò darrer és perceptible en autors com Enric Sòria, Teresa Pascual, Antoni Fornes o Josep Antoni Fluixà, els quals arrelen la seua veu en la poesia de l'experiència, en la recreació de realitats concretes. Aquests poetes assumeixen la precarietat del llenguatge, raó per la qual consideren la poesia no tant com un exercici d'audàcies expressives, com una eina d'assimilació de la llengua comuna per tal d'extraure'n —mitjançant mecanismes poètics— la força d'una vivència intensa.

Existeix també una poesia més experimental, essent el poeta més valuós Lluís Roda, autor que explora noves relacions sintàctiques i el potencial semàntic de les paraules.

Gran part de les activitats polítiques i culturals, com és lògic, es gestionen i concentren a València capital, però també és cert que des de fa vint anys es realitzen esforços per tal de projectar una dinàmica cultural a nivell comarcal. Els motius bàsics, a banda d'un plantejament nacionalista, en són l'extensió de la cultura i la procedència comarcal d'una gran part dels escriptors en català, però també una resposta a la importància de les instàncies públiques. Sigui com sigui, la cosa certa és que darrerament hi ha una fermentació cultural incipient, de qualitat acceptable, en diverses comarques de València, en les quals

participen fonamentalment creadors i historiadors, però també altres agents culturals. Persones de fora potser s'estranyarien de veure que autors de vàlua, com poden ser Piera, Mora o Palàcios, per citar-ne tres noms significatius, malden per portar endavant diverses empreses culturals comarcals i publiquen per a àmbits tan reduïts. La raó és ben senzilla: generar una vida cultural, en la qual conviuen productes primis i localistes amb d'altres de més volada, i en què els creadors, a banda de ser productors, en són beneficiaris.

En aquesta batalla quotidiana per bastir una identitat comarcal, la Safor és un cas emblemàtic. Sòria ha reconstruït la seua trajectòria en el rigorós *30 anys de cultura literària a la Safor (1959-1990)*. Aquesta comarca, per mitjà dels premis literaris Ausiàs March i Tirant lo Blanch, les activitats de la Institució Alfons el Vell i les publicacions de l'editorial Comolar, intenta convertir en realitat el mite del qual els seus habitants s'enorgulleixen.

Altres comarques, encara que no tenen unes condicions objectives tan favorables —un espai reduït i el prestigi dels clàssics— porten a cap un conjunt d'activitats importants, com és el cas de la Ribera amb l'editorial Bromera i el Premi Ciutat d'Alzira de novel·la, o de la Vall d'Albaida i la Costera que duen a terme un important procés de cohesió cultural. La comarca de l'Horta ho té més difícil a l'hora de construir una identitat comarcal, pel pes de la capital.

Llàstima que tota aquesta voluntat de ser i viure en català no tinga la difusió i el suport que es mereix.

Francesc Calafat